

Навчальні модулі
DIALOG
- Powerpoint -

МОДУЛЬ

U03

Економіка в овочівництві

Аспекти рентабельності, планування та аналіз
діяльності

Автор: Вадим Кричковський, 2026

Зміст

- 1. Особливості овочівництва як галузі сільського господарства**
- 2. Рентабельність овочевої продукції**
- 3. Планування виробництва в овочівництві**

1. Особливості овочівництва як галузі сільського господарства

1.1. Особливості овочівництва.

1.2. Фактори формування економічної ефективності.

1.3. Структура витрат на виробництво овочевої продукції.

1.4. Класифікація овочевих культур за економічними характеристиками.

1.5. Ризики та сезонні коливання в овочівництві.

1.1. Особливості овочівництва як галузі сільського господарства

ОВОЧІВНИЦТВО

одна з провідних галузей рослинництва, яка має специфічні економічні, технологічні та соціальні характеристики. На відміну від зернових або технічних культур, овочівництво характеризується високою трудомісткістю, інтенсивним використанням ресурсів та значною чутливістю до природно-кліматичних умов.

Основними рисами які виділяють особливості галузі овочівництва є:

- Інтенсивний характер виробництва овочевих культур.
- Висока ринкова орієнтованість, оскільки продукція швидко псується і вимагає ефективних каналів збуту та логістики.
- Технологічна складність овочівництва характеризується різноманітністю овочевих культур, що вирощуються, та технологій обробітку, які потребують спеціалізованих знань і кваліфікованої праці.
- Сезонність і циклічність виробництва овочевої продукції визначає коливання обсягів виробництва та цін на продукцію протягом року.
- Висока економічна ефективність вирощування та реалізації овочевих культур.
- Високе соціальне значення галузі овочівництва пояснюється забезпеченням досить високої зайнятості населення та формуванні умов для розвитку фермерських господарств.

Особливості овочівництва як галузі сільського господарства визначають його специфіку:

Комплексне врахування цих факторів є ключовим для формування стратегій розвитку галузі, підвищення її рентабельності та забезпечення продовольчої безпеки.

1.2. Фактори формування економічної ефективності

Економічна ефективність вирощування овочевих культур формується під впливом численних взаємопов'язаних факторів, які охоплюють:

- ❖ технологічні;
 - ❖ природно-кліматичні;
 - ❖ організаційно-економічні;
 - ❖ фінансові;
 - ❖ соціально-ринкові
- параметри діяльності аграрного підприємства.

Сукупність цих факторів визначає продуктивність, собівартість, конкурентоспроможність і прибутковість овочевої продукції.

Класифікація факторів, що визначають продуктивність, собівартість, конкурентоспроможність і прибутковість овочевої продукції

Група факторів	Характеристика групи	Основні складові (елементи)	Вплив на економічні результати
Природно-кліматичні	Формують базові умови виробництва; переважно некеровані, але можуть частково компенсуватися технологіями	Ґрунтово-кліматичні умови (родючість, гумус, структура, кислотність, вологоємність); мікроклімат і температура; рівень забезпечення вологою (опад, зрошення, ефективність водозабезпечення); погодні ризики (посухи, заморозки, спека, надмірні опади)	Визначають потенційну врожайність, якість продукції, рівень ризиків і стабільність виробництва
Технологічні	Ключовий чинник формування врожайності та собівартості	Система удобрення; захист рослин (ЗЗР, біопрепарати); технології поливу (крапельне, дощування, автоматизація); сортові та гібридні особливості; механізація й автоматизація; інноваційні технології (гідропоніка, фертигація, мульчування, теплиці, точне землеробство)	Підвищують продуктивність і якість, знижують витрати на одиницю продукції, забезпечують конкурентні переваги
Організаційно-економічні	Визначають ефективність управління та оптимізацію виробничих процесів	Організація виробництва (планування, логістика, управління персоналом); спеціалізація та концентрація; раціональне використання земель (сівозміни); продуктивність праці; масштаби виробництва (ефект масштабу)	Впливають на рівень витрат, продуктивність праці, стабільність постачань і рентабельність
Фінансово-економічні	Формують економічний потенціал і можливості інвестування	Структура та рівень собівартості (насіння, добрива, ЗЗР, ПММ, праця, енергія, логістика); доступність фінансування; інвестиційна активність; ефективність використання капіталу (рентабельність, оборотність, ліквідність)	Визначають фінансову стійкість, темпи модернізації та довгострокову прибутковість
Соціально-ринкові та маркетингові	Формують умови збуту, ціноутворення та попит	Стан ринку (попит, пропозиція, сезонність, конкуренція); маркетингові стратегії (бренд, упаковка, сертифікація); канали збуту (мережі, HoReCa, гурт, переробка); логістична інфраструктура; споживчі вподобання	Впливають на обсяги реалізації, цінову премію, швидкість обороту та доходи
Екологічні та інституційні	Можуть як підвищувати, так і знижувати ефективність	Екологічні вимоги та стандарти (органічне виробництво, HACCP, GlobalG.A.P); державне регулювання та підтримка; екологічні ризики (деградація ґрунтів, ерозія); умови воєнного часу (логістичні обмеження, доступ до ринків)	Визначають регуляторні витрати, доступ до підтримки, рівень ризиків і стійкість бізнесу

Рівень ефективності залежить не лише від наявності ресурсів, а й від того, наскільки підприємство здатне оптимізувати їх використання, впроваджувати інноваційні технології, адаптуватися до ринкової кон'юнктури та забезпечувати високу якість продукції.

Формування економічної ефективності вирощування овочевої продукції є результатом комплексної взаємодії **природно-кліматичних, технологічних, організаційно-економічних, фінансових та ринкових чинників.**

Системне врахування перелічених факторів (таблиця 1) сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства та забезпечує стабільне зростання економічних результатів у галузі овочівництва.

1.3. Структура витрат на виробництво овочевої продукції

Виробництво овочевої продукції є однією з найбільш трудо- та ресурсомістких галузей рослинництва, що зумовлює складну та багатокомпонентну структуру витрат.

Аналіз структури витрат дозволяє визначити найбільш затратні елементи технологічного процесу, оцінити рівень економічної ефективності, виявити резерви зниження собівартості та оптимізувати виробничі рішення.

Формування витрат в овочівництві залежить від біологічних особливостей культур, застосовуваної технології, кліматичних умов, ступеня механізації, масштабів виробництва і рівня матеріально-технічного забезпечення господарства.

Структура витрат на виробництво овочевої продукції включає такі основні елементи:

Матеріальні витрати

Витрати на оплату праці

Амортизаційні відрахування

Витрати на утримання техніки

Витрати на зрошення

Логістичні витрати

Витрати на післязбиральну доробку і зберігання

Загальновиробничі та адміністративні витрати

Загальновиробничі та адміністративні витрати

Структура витрат на виробництво овочевої продукції є складною та багатокомпонентною. Вартість кожного елементу значною мірою визначається технологією виробництва, особливостями овочевих культур, ступенем механізації, рівнем ринкових цін на ресурси та загальними економічними умовами у країні.

Раціональний аналіз структури витрат дає змогу виявити неефективні елементи, визначити напрями оптимізації собівартості, обґрунтувати доцільність інвестицій у техніку, системи зрошення чи сучасні технології, а також підвищити загальну рентабельність виробництва овочевої продукції. Це робить дослідження структури витрат одним із ключових елементів управління економічною ефективністю овочівництва.

1.4. Класифікація овочевих культур за економічними характеристиками

Класифікація овочевих культур за економічними характеристиками є важливим методологічним інструментом, що дозволяє впорядкувати широкий спектр овочевої продукції за ознаками, які прямо впливають на ефективність її вирощування, собівартість, рентабельність, організацію виробничих процесів та логістику.

Класифікація овочевих культур за рівнем рентабельності та економічної віддачі

<i>Група рентабельності</i>	<i>Перелік культур</i>	<i>Економічні особливості</i>
Високорентабельні	огірки, томати (особливо тепличні); перець солодкий; кабачки; зелень (кріп, петрушка, салати); рання капуста; рукола, мангольд, перець чилі	Високий попит, інтенсивні технології, швидка оборотність капіталу, висока ціна ранньої чи тепличної продукції
Середньорентабельні	буряк; морква; капуста білоголова середніх строків; картопля рання; броколі, кольрабі	Стабільний попит, середня собівартість, ціни залежать від сезонності та умов зберігання
Низькорентабельні	цибуля ріпчаста (у роки перевиробництва); гарбузи; картопля пізня; столові кабачки у період надлишкової пропозиції	Висока собівартість або низька ціна реалізації; низька маржинальність; залежність від коливань ринку

Такий підхід забезпечує можливість формування раціональної структури посівних площ, оптимізації виробничих витрат, визначення економічно доцільних технологій вирощування та вибору найприбутковіших культур з огляду на ресурси господарства.

Класифікація за строками досягання та оборотністю капіталу

<i>Група досягання</i>	<i>Культури</i>	<i>Особливості окупності</i>
Ранні (швидкоокупні)	редис, салат, шпинат; рання капуста; ранні огірки	Досягають за 20-40 днів; можливі 2-3 обороти за сезон; прискорена окупність
Середньостиглі	морква, буряк, капуста середньостигла, цибуля	Середня тривалість вегетації; оптимальна сезонна окупність
Пізньостиглі (повільноокупні)	капуста пізня; гарбуз; пізній буряк; картопля пізня	Довгий період вегетації; реалізація переважно у міжсезоння; повільна оборотність капіталу

1.5. Ризики та сезонні коливання в овочівництві

Вирощування овочевої продукції характеризується високим рівнем невизначеності через поєднання природних, технологічних, ринкових та фінансових факторів.

Невизначеність проявляється у вигляді різноманітних ризиків, а також сезонних коливань врожайності, цін та попиту, що безпосередньо впливає на економічну ефективність підприємств овочівництва.

Основні категорії ризиків:

1

Природно-кліматичні ризики

формуються під впливом погоди та природних явищ. Ці ризики є частково неконтрольованими, але їхній негативний вплив можна зменшити через застосування захисних технологій (теплиці, плівкові укриття, агроволокно), вибір стійких сортів та гібридів; адаптивне планування посівів.

2

Технологічні та виробничі ризики

пов'язані із застосуванням агротехнічних прийомів і обладнання (неправильне внесення добрив або поливу, недотримання норм захисту рослин, збої в роботі техніки, людський фактор).

3

Економічні та ринкові ризики

пов'язані з коливанням цін, попиту та витрат на виробництво (сезонна залежність цін на овочеву продукцію, зміни попиту на певні овочеві культури, вартість матеріальних ресурсів та ризик фінансових втрат).

4

Логістичні та післязбиральні ризики

(пошкодження продукції під час транспортування, швидке псування продукції тощо).

2. Рентабельність овочевої продукції

2.1. Рентабельність.

2.2. Методика розрахунку собівартості овочевої продукції.

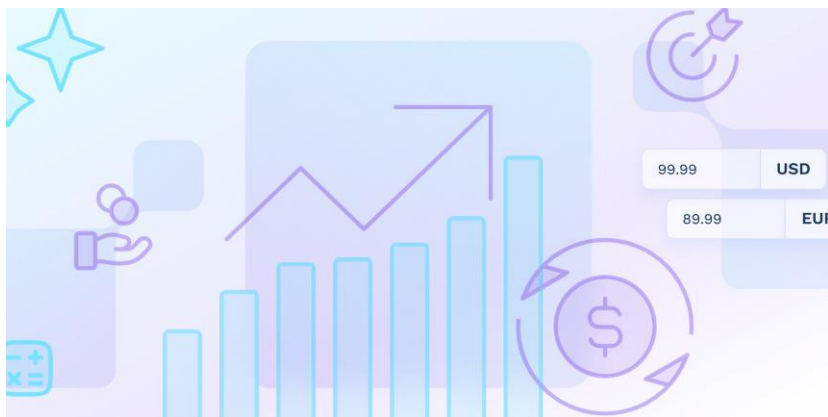
2.3. Прямі та непрямі витрати у виробництві овочів.

2.4. Вплив урожайності на економічний результат.

2.5. Вартісна оцінка врожаю та обґрунтування відпускних цін.

2.6. Рентабельність окремих культур (морква, цибуля, буряк столовий).

2.1. Поняття рентабельності та її показники

“ Рентабельність є одним із ключових узагальнюючих показників ефективності господарської діяльності підприємства та відображає рівень віддачі використаних ресурсів у процесі виробництва і реалізації продукції.

”

У системі економічних категорій рентабельність посідає особливе місце, оскільки поєднує в собі результати виробничої, фінансової та управлінської діяльності підприємства, слугуючи індикатором його конкурентоспроможності та економічної стійкості.

У загальноекономічному розумінні **рентабельність визначається як відносний показник прибутковості, що характеризує співвідношення отриманого прибутку до витрат або до авансованих ресурсів.**

Система показників рентабельності є багатокомпонентною і включає декілька взаємопов'язаних груп:

1. Рентабельність продукції – це показник характеризує ефективність виробництва та реалізації конкретного виду продукції і визначається як відношення прибутку до повної собівартості:

$$R_{np} = \frac{П}{C} \times 100\%$$

У галузі овочівництва рентабельність продукції дозволяє оцінити економічну доцільність вирощування окремих культур, враховуючи їхню врожайність, рівень витрат та ринкові ціни.

2. Рентабельність виробництва – це показник відображає загальну ефективність використання виробничих ресурсів підприємства:

$$R_v = \frac{П}{B} \times 100\%$$

Рентабельність виробництва показує, скільки прибутку отримує підприємство з кожної гривні витрат, вкладених у виробничий процес.

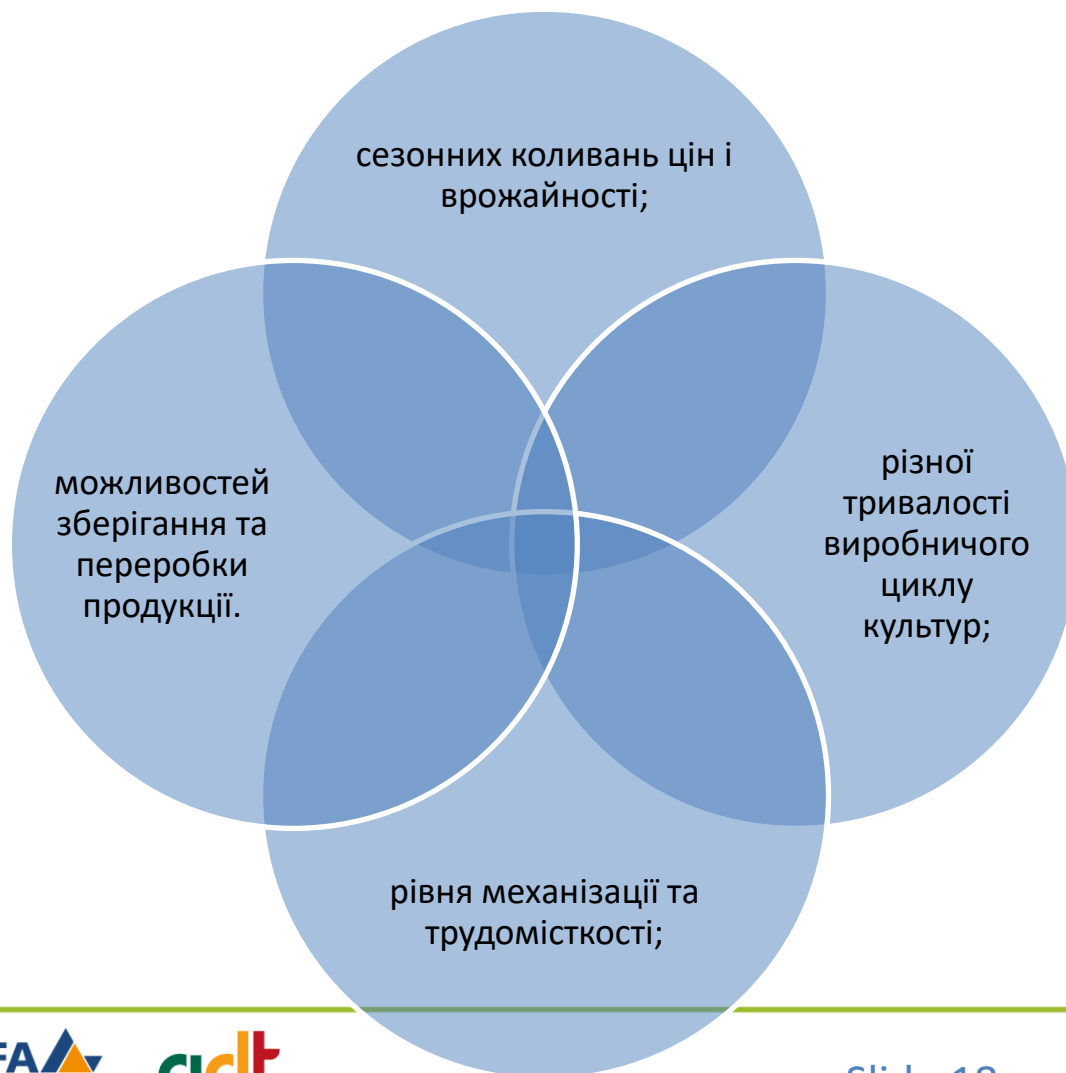

3. Рентабельність продажів характеризує ефективність реалізаційної діяльності та визначається як частка прибутку у чистому доході від реалізації:

$$R_p = \frac{П}{Д} \times 100\%$$

Цей показник є індикатором цінової політики та його здатності контролювати витрати на збут.

В овочівництві показники рентабельності мають оцінюватися з **урахуванням:**

2.2. Методика розрахунку собівартості овочевої продукції

Собівартість овочевої продукції є одним із ключових економічних показників діяльності аграрного підприємства, що відображає сукупність витрат, пов'язаних із виробництвом і доведенням продукції до стану готовності до реалізації.

Правильний і обґрунтований розрахунок собівартості є необхідною передумовою формування ефективної цінової політики, оцінки рентабельності окремих культур та прийняття управлінських рішень щодо структури посівних площ і вибору технологій вирощування.

Особливістю овочевої продукції є висока частка змінних витрат, що безпосередньо залежать від обсягу виробництва та врожайності, а також значна частка витрат на ручну працю, зрошення і засоби захисту рослин.

**Собівартість
у практиці
економічного
аналізу
використовується
для:**

визначення
економічної
ефективності
виросування
окремих культур;

розрахунку рівня
рентабельності
виробництва;

порівняння
альтернативних
технологій;

обґрунтування
мінімально
допустимих цін
реалізації;

оцінки резервів
зниження витрат.

Методика розрахунку собівартості овочевої продукції базується на систематизації витрат за економічними елементами та статтями калькуляції.

Етапи методики розрахунку собівартості:

Перший етап – визначення об'єкта калькулювання.

Об'єктом калькулювання можуть бути: окрема овочева культура, група однорідних культур, одиниця продукції (1 т, 1 ц, 1 кг), що забезпечує порівнянність результатів.

Другий етап – облік і групування витрат. На цьому етапі здійснюється збір первинної інформації про всі витрати, понесені в процесі вирощування. Витрати групуються за статтями калькуляції відповідно до прийнятої облікової політики підприємства.

Третій етап – розподіл непрямих витрат.

Загальновиробничі витрати розподіляються між окремими культурами пропорційно до: площі посівів, суми прямих витрат, обсягу валової продукції та трудових витрат.

Четвертий етап – визначення валової та товарної продукції. Валовий обсяг продукції визначається на основі врожайності, а товарна продукція – з урахуванням втрат, власного споживання та насіннєвих потреб.

П'ятий етап – розрахунок собівартості одиниці продукції.

Собівартість одиниці продукції визначається за формулою:

$$\text{Сод} = \text{Взаг} / Q$$

Методика розрахунку собівартості овочевої продукції має низку галузевих особливостей:

різна тривалість виробничого циклу культур;

значні сезонні коливання витрат;

висока залежність собівартості від урожайності;

необхідність врахування витрат на зберігання та передреалізаційну підготовку;

відмінності між відкритим і закритим ґрунтом.

У тепличному овочівництві додатково враховуються витрати на опалення, освітлення, автоматизацію та амортизацію тепличних конструкцій.

2.3. Прямі та непрямі витрати у виробництві овочів

До **прямих витрат**, які безпосередньо відносяться на конкретну культуру, належать:

- витрати на насіння та посадковий матеріал;
- витрати на органічні та мінеральні добрива;
- витрати на засоби захисту рослин;
- витрати на оплату праці працівників, зайнятих у виробництві;
- витрати на паливно-мастильні матеріали;
- витрати на воду та електроенергію для зрошення.

Непрямі (загальновиробничі) витрати включають:

- амортизацію сільськогосподарської техніки та обладнання;
- витрати на утримання і ремонт основних засобів;
- витрати на управління виробництвом;
- витрати на охорону праці, техніку безпеки та обслуговування виробничої інфраструктури.

2.4. Вплив урожайності на економічний результат

Урожайність овочевих культур є одним із ключових чинників, що безпосередньо визначає економічні результати діяльності підприємств овочевих господарств.

Рівень урожайності формує:

- обсяг валової продукції з одиниці площі;

- впливає на собівартість одиниці продукції;

- впливає на рівень прибутку та рентабельність виробництва;

- впливає на конкурентоспроможність продукції на ринку.

Зростання урожайності за інших рівних умов сприяє зниженню питомих витрат на виробництво овочевої продукції.

Це пояснюється ефектом розподілу постійних витрат (*оренда землі, амортизація техніки, управлінські витрати, частина енергетичних та адміністративних витрат*) на більший обсяг виробленої продукції.

У результаті зменшується собівартість 1 т овочів, що створює передумови для зростання прибутку навіть за стабільних або незначно змінних цін реалізації.

Реалізовано:

Implementiert von:

CONSULTING GROUP
Generalbeauftragte des BMLEH
Büro Berlin

ADT Project Consulting

Slide 24

Операційні партнери України:
Operative Partner Ukraine:

Водночас урожайність безпосередньо впливає і на валовий дохід підприємства.

За умови сталих каналів збуту та збереження якості продукції підвищення урожайності забезпечує зростання обсягів реалізації, а отже – збільшення виручки.

Для підприємств, орієнтованих на контрактні поставки або співпрацю з торговельними мережами, стабільно висока урожайність є важливою умовою виконання договірних зобов'язань і підтримання довгострокових партнерських відносин.

Разом із тим слід зазначити, що вплив урожайності на економічний результат не є лінійним і однозначним.

Надмірна інтенсифікація виробництва з метою максимізації врожаю може супроводжуватися зростанням змінних витрат на насіння, добрива, засоби захисту рослин, зрошення та оплату праці.

У такому разі додатковий приріст урожайності не завжди трансформується у пропорційне зростання прибутку, а в окремих випадках може призводити до зниження рентабельності.

Вплив урожайності, якості продукції та ринкової кон'юнктури на економічні результати виробництва овочів

Аспект	Характеристика	Економічні наслідки для підприємства
Рівень урожайності	Відображає кількісні результати виробництва (валовий збір з одиниці площі)	Забезпечує формування обсягів пропозиції та потенційного доходу, але сам по собі не гарантує високої прибутковості
Якісні характеристики продукції	Товарний вигляд, калібр, смакові властивості, відповідність стандартам і вимогам ринку	Дають змогу реалізовувати продукцію за вищими цінами, підвищувати маржинальність і конкурентоспроможність
Співвідношення “урожайність-якість”	Орієнтація не лише на кількість, а й на споживчу цінність продукції	Помірна урожайність за високої якості може забезпечувати вищий економічний результат, ніж масове виробництво низькоякісної продукції
Ринкова кон'юнктура (перевиробництво)	Надлишкова пропозиція овочевої продукції на ринку	Зростання урожайності посилює тиск на ціни, знижує середній рівень доходності та рентабельності
Ринкова кон'юнктура (дефіцит)	Обмежена пропозиція продукції порівняно з попитом	Навіть незначне підвищення урожайності забезпечує суттєвий приріст доходів і прибутку
Маркетингова політика	Ціноутворення, позиціонування продукції, брендування, сегментація ринку	Підвищує ефективність реалізації потенціалу урожайності та якості продукції
Канали збуту	Наявність стабільних і диверсифікованих каналів реалізації	Зменшує ризики цінових коливань, забезпечує стабільність доходів
Структура витрат	Раціональність і оптимізація виробничих та збутових витрат	Визначає рівень собівартості та кінцеву прибутковість виробництва
Сукупний економічний ефект	Поєднання урожайності, якості, витрат і маркетингу	Забезпечує стале зростання прибутковості та конкурентоспроможності підприємств овочевої галузі

Отже, урожайність виступає базовим, але не єдиним чинником формування **економічного результату виробництва і реалізації овочевої продукції**.

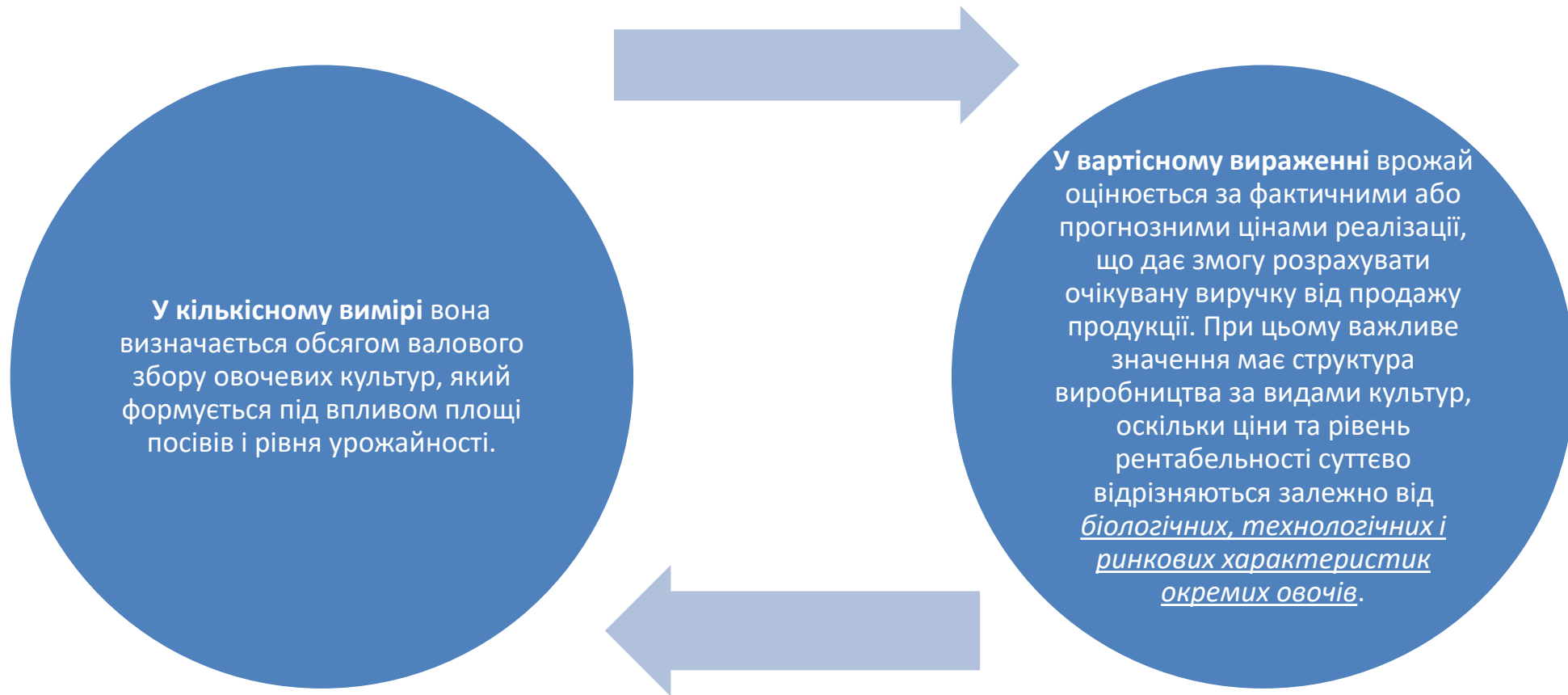
Максимальний економічний ефект досягається за умови поєднання оптимального рівня урожайності з раціональною структурою витрат, орієнтацією на якість продукції, ефективним маркетингом та адаптацією до ринкової кон'юнктури.

Саме такий підхід забезпечує стале зростання прибутковості та конкурентоспроможності підприємств овочевої галузі.

2.5. Вартісна оцінка врожаю та обґрунтування відпускних цін

Основою вартісної оцінки врожаю є поєднання кількісних і якісних показників:

Класифікація овочевих культур за рівнем рентабельності та економічної віддачі

Група чинників	Зміст і складові	Вплив на формування відпускної ціни
Собівартість виробництва	Прямі матеріальні витрати (насіння, добрива, ЗЗР, ПММ, енергія); витрати на оплату праці; амортизація основних засобів; витрати на зберігання, транспортування та реалізацію	Визначає мінімально допустимий рівень відпускної ціни, що забезпечує повне відшкодування витрат
Прибуток і відтворення виробництва	Норма прибутку, достатня для простого й розширеного відтворення, інвестицій у модернізацію та розвиток	Формує надбавку до собівартості та забезпечує фінансову стійкість підприємства
Ринковий попит і пропозиція	Співвідношення обсягів виробництва та споживання на внутрішньому й зовнішньому ринках	Безпосередньо впливає на можливість підвищення або зниження відпускних цін
Сезонність виробництва	Масове надходження продукції в період збору врожаю; дефіцит у міжсезоння	Зумовлює коливання цін: зниження у період перевиробництва та зростання за дефіциту
Рівень конкуренції та імпорту	Наявність вітчизняних і зарубіжних конкурентів, обсяги імпортової продукції	Обмежує можливості підвищення цін та стимулює оптимізацію витрат
Купівельна спроможність споживачів	Рівень доходів населення та платоспроможність окремих сегментів ринку	Визначає верхню межу цін та можливість застосування диференційованих цінових стратегій
Якість овочевої продукції	Товарний вигляд, калібр, смакові властивості, безпечність, сертифікація	Дає змогу застосовувати преміальні ціни та орієнтуватися на більш платоспроможні ринки
Канали реалізації	Продаж через торговельні мережі, гуртові ринки, переробку, експорт	Впливає на рівень цін, торговельні націнки та стабільність доходів
Можливості зберігання	Наявність овочесховищ і холодильних потужностей	Дозволяє реалізовувати продукцію у сприятливіші періоди та підвищувати відпускні ціни
Сукупний ціновий механізм	Поєднання витратного й ринкового підходів	Забезпечує оптимальний рівень відпускних цін, рентабельність і конкурентоспроможність

Вартісна оцінка врожаю овочевих культур та обґрунтування відпускних цін є багатофакторним процесом, що поєднує виробничі, економічні та ринкові підходи.

Оптимальне поєднання витратного та ринкового механізмів ціноутворення, врахування якості продукції та сезонної кон'юнктури ринку створює передумови для забезпечення стабільних доходів, підвищення рентабельності та конкурентоспроможності підприємств овочевої галузі.

2.6. Рентабельність окремих культур (морква, цибуля, буряк столовий)

Рентабельність виробництва овочевих культур є узагальнюючим показником економічної ефективності, який відображає співвідношення отриманого прибутку до понесених витрат і дає змогу оцінити доцільність вирощування окремих видів продукції.

Морква, цибуля та буряк столовий належать до базових культур овочівництва в Україні, проте рівень їх рентабельності суттєво різниться залежно від технології вирощування, урожайності, якості продукції та кон'юнктури ринку.

Морква характеризується відносно стабільним попитом протягом року, що зумовлено її значною часткою у споживчому кошику населення. За умови дотримання інтенсивних технологій вирощування та отримання високої урожайності морква забезпечує помірно високий рівень рентабельності.

Основними чинниками, що підвищують її економічну ефективність, є механізація виробничих процесів, оптимізація витрат на ручну працю та можливість тривалого зберігання з подальшою реалізацією у міжсезоння за вищими цінами.

Водночас значні витрати на насіння та зберігання можуть стримувати зростання прибутковості за несприятливої цінової ситуації.

Економічна оцінка вирощування моркви за технологічною картою у 2025-2028 рр.

Аналітичний блок	Показники та характеристики	Економічна інтерпретація
Виробничі параметри	Урожайність – 70 т/га (стабільна протягом 2025-2028 рр.); інтенсивна технологія з використанням сучасних добрив, 3ЗР і крапельного зрошення	Забезпечує прогнозовані обсяги виробництва та стабільну якість продукції
Площа посівів	2025 р. – 17 га; 2026 р. – розширення; 2027-2028 рр. – 50 га	Свідчить про масштабування виробництва без зміни технологічних підходів
Валовий збір	Зростання з 1190 т у 2025 р. до 3500 т у 2027-2028 рр.	Формує потенціал збільшення виручки та ринкової присутності підприємства
Загальні виробничі витрати	2025 р. – 6577,1 тис. грн; 2026 р. – 11606,6 тис. грн; 2027-2028 рр. – 19344,4 тис. грн	Зростають пропорційно до розширення площ посівів
Питомі витрати на 1 га	386 887,79 грн/га (сталі протягом усього періоду)	Підтверджують відсутність зростання витрат при масштабуванні виробництва
Собівартість 1 кг продукції	5,53 грн/кг	Є конкурентоспроможною на ринку овочевої продукції України
Структура витрат	Мінеральні добрива і 3ЗР; оплата праці; насіння; система зрошення; ПММ; логістичні витрати	Характерна для високотехнологічного виробництва, орієнтованого на стабільно високі врожаї
Ефект масштабу	Збільшення площ без зростання питомих витрат	Свідчить про ефективність масштабування та збереження економічної доцільності
Прибутковість і рентабельність	Реалізаційні ціни у більшості сезонів перевищують собівартість	Забезпечує стійкий потенціал формування прибутку
Загальна економічна оцінка	Поєднання стабільної урожайності, контрольованої собівартості та зростання обсягів виробництва	Вирощування моркви є економічно доцільним і потенційно високорентабельним у середньостроковій перспективі

Вирощування моркви за наведеною технологічною картою (таблиця 3) є економічно доцільним і потенційно високорентабельним.

Стабільна урожайність, контрольована собівартість, відсутність зростання витрат на одиницю продукції та можливість розширення площ вирощування створюють сприятливі умови для отримання прибутку.

За ефективної маркетингової політики та реалізації продукції у періоди сприятливої ринкової кон'юнктури морква може виступати однією з базових та фінансово привабливих культур у структурі овочевого виробництва підприємства.

Цибуля традиційно вважається однією з найбільш рентабельних овочевих культур.

Високий рівень рентабельності вирощування і реалізації цибулі зумовлюється поєднанням:

- ☐ порівняно невисокої собівартості виробництва;
- ☐ високої урожайності;
- ☐ стабільного попиту з боку населення і переробних підприємств.

Додатковою перевагою є можливість зберігання цибулі протягом тривалого періоду без істотної втрати якості, що дозволяє реалізовувати продукцію у періоди сезонного зростання цін.

Разом із тим рентабельність цибулі суттєво залежить від **погодних умов і коливань ринку**, оскільки у роки перевиробництва ціни можуть різко знижуватися.

Економічна оцінка вирощування цибулі за технологічною картою у 2025-2028 рр.

Аналітичний аспект	Показники та динаміка	Економічна характеристика та висновки
Площа посівів	2025 р. – 10 га; 2026 р. – 40 га; 2027-2028 рр. – 70 га	Суттєве розширення виробництва свідчить про стратегічну орієнтацію на масштабування культури
Урожайність	2025 р. – 60 т/га; 2026-2028 рр. – 70 т/га	Зростання та стабілізація урожайності підтверджують ефективність технології вирощування
Валовий збір	2025 р. – 600 т; 2026 р. – 2800 т; 2027-2028 рр. – 4900 т	Формується значний приріст обсягів продукції без втрати продуктивності
Загальні виробничі витрати	2025 р. – 4581,0 тис. грн; 2026 р. – 18324,0 тис. грн; 2027-2028 рр. – 32067,1 тис. грн	Зростають пропорційно до площ посівів і обсягів виробництва
Питомі витрати на 1 га	458,1 тис. грн/га (сталі у 2025–2028 рр.)	Свідчать про стандартизовану та добре відпрацьовану технологічну карту
Собівартість 1 кг цибулі	2025 р. – 7,64 грн/кг; 2026-2028 рр. – 6,54 грн/кг	Зниження собівартості є наслідком підвищення урожайності та ефекту масштабу
Структура витрат	Добрива і система живлення; ЗЗР; насіння; оплата праці; зрошення; ПММ і логістика	Типова для високотехнологічного товарного овочівництва, орієнтованого на якість і стабільні врожаї
Конкурентоспроможність собівартості	6,5–7,6 грн/кг	Забезпечує можливість прибуткової реалізації за середніми гуртовими цінами
Ефект масштабу	Зростання площ і урожайності без підвищення витрат на 1 га	Формує передумови для підвищення рентабельності у 2026-2028 рр.
Загальна економічна оцінка	Поєднання високої урожайності, стабільних витрат і зниження собівартості	Вирощування цибулі є економічно доцільним і високорентабельним
Стратегічне значення культури	Базова культура у структурі спеціалізації ТОВ «Органік-Д»	Одна з найбільш фінансово привабливих культур із потенціалом стабільної рентабельності у середньо- та довгостроковій перспективі

Вирощування цибулі за представленою технологічною моделлю (таблиця 4) є економічно доцільним і високорентабельним.

Культура демонструє чітко виражений ефект масштабу: зі збільшенням площ виробництва та урожайності знижується собівартість 1 кг продукції при незмінних витратах на гектар. Це робить цибулю однією з найбільш фінансово привабливих овочевих культур у структурі спеціалізації підприємства.

За наявності ефективної системи зберігання та реалізації у періоди сприятливої ринкової кон'юнктури рівень її рентабельності може бути стабільно високим у середньо- та довгостроковій перспективі.

Буряк столовий характеризується більш помірним рівнем рентабельності порівняно з морквою та цибулею. Це зумовлено нижчими середніми цінами реалізації та обмеженішими можливостями диверсифікації збуту.

Водночас буряк є менш вибагливою культурою з точки зору технології вирощування і потребує відносно нижчих витрат, що забезпечує стабільний, хоча й не максимальний, рівень прибутковості.

За умов орієнтації на переробку або локальні ринки збуту буряк столовий може залишатися економічно доцільною культурою у структурі виробництва овочевих підприємств.

Економічна оцінка вирощування столового буряка за технологічною картою у 2025-2028 рр.

Аналітичний аспект	Показники за роками	Економічна характеристика та висновки
Площа посівів	2025 р. – 10 га; 2026 р. – 20 га; 2027-2028 рр. – 25 га	Розширення площ свідчить про зростання ролі буряка у структурі виробництва
Урожайність	2025 р. – 60 000 кг/га; 2026-2028 рр. – 70 000 кг/га	Підвищення та стабілізація урожайності підтверджують ефективність технології
Валовий збір	2025 р. – 600 тис. кг; 2026 р. – 1 400 тис. кг; 2027-2028 рр. – 1 750 тис. кг	Забезпечується зростання обсягів продукції без зниження продуктивності
Питомі витрати на 1 га	362,8 тис. грн/га (сталі у 2025–2028 рр.)	Свідчать про стандартизовану та контрольовану технологічну карту
Собівартість 1 кг продукції	2025 р. – 6,05 грн/кг; 2026-2028 рр. – 5,18 грн/кг	Зниження собівартості є результатом зростання урожайності
Структура витрат	Заробітна плата; ПММ; насіння і мінеральні добрива; 33Р; інші витрати (оренда техніки, полив, транспортування, ремонт, крапельна стрічка)	Типова для інтенсивного овочівництва з використанням сучасних технологій
Середня ціна реалізації	Близько 8 грн/кг	Забезпечує достатній рівень доходності виробництва
Прибуток на 1 кг	2025 р. – ≈1,95 грн/кг; 2026-2028 рр. – ≈2,82 грн/кг	Свідчить про зростання економічної віддачі
Рівень рентабельності	2025 р. – близько 32%; 2026-2028 рр. – понад 50%	Рентабельність зростає разом із урожайністю та зниженням питомих витрат
Загальна економічна оцінка	Поєднання зростання площ, стабільних витрат і підвищення урожайності	Вирощування буряка є економічно вигідним напрямом агробізнесу
Стратегічне значення культури	Перспективна культура у структурі ТОВ «Органік-Д»	Забезпечує стабільний прибуток за умови ефективного управління ресурсами

Підвищення площ під посів столового буряка та контроль за рівнем урожайності сприяє зниженню питомих витрат на одиницю продукції та підвищенню рентабельності.

Рівень рентабельності овочевих культур

Найвищий потенціал рентабельності має цибуля, дещо нижчий — морква, стабільний середній рівень у буряка

Вирощування буряка є економічно вигідним напрямом агробізнесу, особливо при ефективному управлінні ресурсами та дотриманні технологічних процесів.

Оптимізація структури посівів з урахуванням ринкової кон'юнктури, технологічних можливостей і наявної інфраструктури зберігання є ключовою умовою підвищення загальної рентабельності овочевих виробництва.

3. Планування виробництва в овочівництві

- 3.1. Стратегічне планування розвитку овочевого господарства.
- 3.2. Оперативне планування посівних площ.
- 3.3. Планування ресурсів: насіння, добрива, ЗЗР, мінеральне живлення.
- 3.4. Потреба в трудових ресурсах та організація праці.
- 3.5. Планування використання техніки та енергоносіїв.
- 3.6. Складання бюджетів культур.
- 3.7. Формування виробничої програми овочевого підприємства.

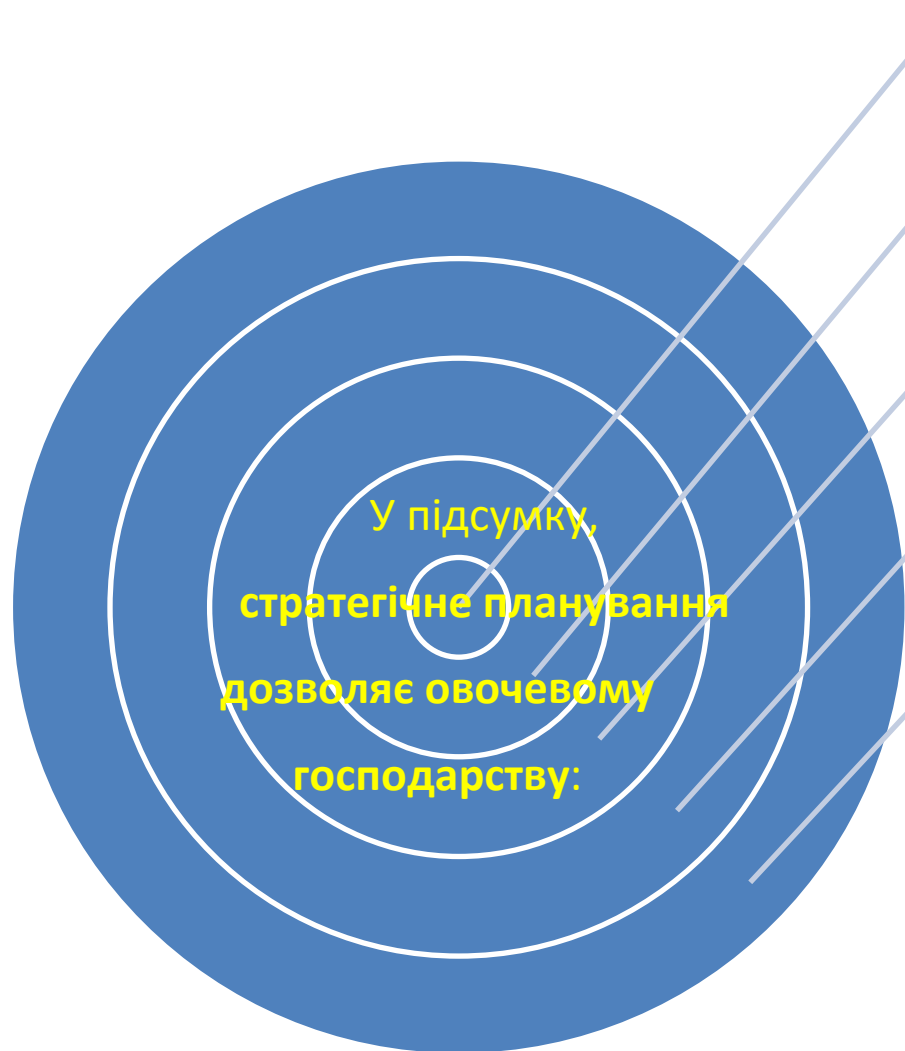
3.1. Стратегічне планування розвитку овочевого господарства

Стратегічне планування розвитку овочевого господарства – це систематичний процес визначення довгострокових цілей господарства, шляхів їх досягнення та оптимізації ресурсів для підвищення економічної ефективності, конкурентоспроможності та стійкості до ринкових та кліматичних коливань. Цей процес охоплює як внутрішні аспекти діяльності господарства, так і зовнішні фактори, що впливають на ринок овочевої продукції.

Етапи стратегічного планування розвитку овочевого господарства

Етап стратегічного планування	Зміст етапу	Основні інструменти та результати
Аналіз поточного стану господарства	Оцінка земельного банку, ґрунтово-кліматичних умов, техніки та обладнання, кадрового потенціалу, фінансового стану; аналіз ринку, попиту, цінової динаміки та конкурентного середовища	SWOT-аналіз; визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз; формування інформаційної бази для стратегічних рішень
Формування стратегічних цілей	Визначення цілей підвищення урожайності, розвитку продукції з доданою вартістю, розширення ринків збуту, впровадження інновацій і оптимізації логістики	Постановка SMART-цілей; чіткі кількісні та часові орієнтири розвитку господарства
Розробка стратегії та тактичних планів	Вибір ключових напрямів діяльності та механізмів реалізації стратегії	Стратегічні та річні плани; узгодження ресурсів, термінів і відповідальних осіб
Технологічний розвиток	Запровадження сучасних сортів, інтенсивних агротехнологій, систем живлення та захисту рослин	Зростання продуктивності, стабілізація врожайності та підвищення якості продукції
Фінансове планування	Бюджетування, контроль витрат, управління ліквідністю та рентабельністю	Забезпечення фінансової стійкості та економічної ефективності виробництва
Маркетинг і збут	Дослідження попиту, формування конкурентних цін, розвиток каналів збуту та партнерств	Збільшення обсягів реалізації, розширення ринків і зростання доходів
Логістика та зберігання	Організація складів і холодильних потужностей, оптимізація транспортування	Зменшення втрат продукції, підвищення якості та можливість реалізації у вигідні періоди
Кадрова політика	Навчання персоналу, мотивація, забезпечення безпечних умов праці	Підвищення продуктивності праці та ефективності управління
Інноваційне забезпечення	Автоматизація процесів, моніторинг полів (дрони, датчики, супутникові системи)	Оперативне прийняття управлінських рішень, зниження ризиків і витрат
Оцінка та управління ризиками	Ідентифікація погодних, виробничих, ринкових, логістичних і фінансових ризиків	Страховання врожаю, резервні фонди, диверсифікація культур
Моніторинг і коригування стратегії	Контроль виконання цілей, порівняння фактичних і планових показників, аналіз витрат	Своєчасне коригування планів, підвищення адаптивності та результативності стратегії

підвищити урожайність та якість продукції;

оптимізувати витрати на вирощування та логістику;

підвищити рентабельність і економічну стабільність;

забезпечити стійкість до ринкових та кліматичних ризиків;

зміцнити конкурентні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Таким чином, стратегічне планування стає фундаментом довгострокового розвитку овочевому господарства, забезпечуючи баланс між економічною ефективністю, технологічними інноваціями та адаптивністю до змін зовнішнього середовища.

3.2. Оперативне планування посівних площ

Оперативне планування посівних площ овочевих культур є важливим етапом управлінської діяльності овочевого господарства, що передбачає визначення конкретних площ для посіву окремих культур на поточний сезон, з урахуванням наявних ресурсів, погодних умов, ринкової кон'юнктури та виробничих можливостей господарства.

Воно спрямоване на забезпечення максимального ефекту від використання землі, підвищення врожайності, рентабельності та стабільності виробництва.

Етапи оперативного планування посівних площ в овочевому господарстві

Етап оперативного планування	Зміст робіт	Практичне значення та результати
Аналіз минулого сезону та стану ґрунтів	Оцінка урожайності культур; виявлення проблемних ділянок; аналіз залишків поживних речовин у ґрунті; оцінка ефективності попередніх агротехнологій	Формування обґрунтованих рішень щодо розміщення культур і підвищення родючості ґрунтів
Оптимізація сівозмін	Визначення попередників і наступників культур; чергування культур для запобігання виснаженню ґрунту та розвитку шкідників і хвороб	Підвищення стійкості агроєкосистеми та зниження виробничих ризиків
Прогнозування потреб ринку	Аналіз попиту, прогноз цін, оцінка рентабельності окремих культур	Орієнтація виробництва на найбільш прибуткові культури та мінімізація ризику перевиробництва
Розподіл посівних площ між культурами	Враховання агротехнічних вимог культур (вологозабезпечення, терміни дозрівання, родючість ґрунту)	Оптимальне використання земельних ресурсів і забезпечення стабільних урожаїв
Планування строків посіву	Визначення точних дат висіву з урахуванням погодних умов, температури та агротехнічного календаря	Зменшення втрат урожаю та рівномірне надходження продукції на ринок
Ресурсне забезпечення	Розрахунок потреб у насінні, добривах, ЗЗР, паливі та техніці для кожної культури	Забезпечення безперервності агротехнічних операцій і підвищення ефективності використання ресурсів
Координація техніки та персоналу	Узгодження графіків роботи техніки й працівників	Зменшення простоїв і оптимізація витрат робочого часу
Контроль виконання плану	Поточний моніторинг стану посівів та дотримання планових показників	Своєчасне виявлення відхилень і прийняття коригувальних рішень
Коригування оперативного плану	Зміна площ, строків посіву або перерозподіл ресурсів у разі зміни погодних умов чи ринкової кон'юнктури	Підвищення гнучкості управління та адаптація до зовнішніх змін

У підсумку, **ефективне оперативне планування посівних площ овочевих культур дозволяє:**

Оперативне планування є ключовим інструментом управління виробничим процесом у овочевому господарстві, що забезпечує ефективне поєднання агротехнічної дисципліни, економічної вигоди та ринкової адаптивності.

3.3. Планування ресурсів: насіння, добрива, ЗЗР, мінеральне живлення

Планування ресурсів при вирощуванні овочевих культур є одним із ключових елементів управління овочевим господарством.

Воно спрямоване на забезпечення ефективного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, зменшення втрат, підвищення врожайності та рентабельності виробництва.

Основні ресурси, які потребують планування включають насіння, добрива, ЗЗР та мінеральне живлення.

1

Планування насіння

Планування насіння передбачає:

- вибір сортів і гібридів з урахуванням агрокліматичних умов, попиту ринку та термінів збирання;
- розрахунок потреби у насінні для кожної культури, виходячи з площі посіву та норми висіву на гектар;
- облік запасів минулих років та планування закупівель для забезпечення посівної кампанії;
- врахування технології вирощування (традиційна, закритий ґрунт, висока гряда тощо).

2

Планування мінерального живлення та добрив

Добрива та мінеральне живлення забезпечують рослини необхідними поживними речовинами для росту та розвитку.

Планування включає:

- ☐ визначення типів добрив (азотні, фосфорні, калійні, комплексні) залежно від потреб культури та стану ґрунту;
- ☐ розрахунок норм внесення добрив на гектар із урахуванням агрохімічного аналізу ґрунту;
- ☐ планування строків і способів внесення: передпосівне підживлення, кореневе або позакореневе підживлення;
- ☐ врахування взаємодії різних видів добрив для уникнення передозування та збалансованого живлення рослин.

3

Планування ЗЗР

- ЗЗР включають гербіциди, фунгіциди, інсектициди та протруйники насіння. Їхнє планування спрямоване на:
- ❖ профілактику та контроль шкідників, хвороб і бур'янів;
 - ❖ визначення обсягу і видів засобів для кожної культури залежно від потенційних ризиків;
 - ❖ планування строків внесення з урахуванням фаз розвитку рослин та погодних умов;
 - ❖ оптимізацію витрат шляхом точного дозування і правильного підбору препаратів.

4

Інтегроване планування ресурсів

Ефективне планування передбачає поєднання всіх ресурсів у єдину систему: насіння, добрива, ЗЗР та мінеральне живлення розглядаються як взаємозалежні компоненти технології вирощування. Це дозволяє:

- ✓ синхронізувати строки внесення добрив і засобів захисту з фазами розвитку рослин;
- ✓ забезпечити рівномірне використання робочої сили та техніки;
- ✓ мінімізувати витрати та втрати ресурсів;
- ✓ підвищити врожайність і якість продукції при оптимальних економічних затратах.

Планування ресурсів є стратегічно важливим процесом у овочевому виробництві, що визначає ефективність всього аграрного циклу.

Точне розрахування потреби в насінні, добривах, ЗЗР та мінеральному живленні дозволяє забезпечити збалансоване живлення рослин, захист від шкідників і хвороб, а також економічно обґрунтоване використання фінансових і матеріальних ресурсів. Від цього залежить стабільність виробництва, рентабельність та конкурентоспроможність овочевого господарства.

3.4. Потреба в трудових ресурсах та організація праці

Потреба в трудових ресурсах та організація праці при вирощуванні і реалізації овочевої продукції є одним із ключових аспектів ефективного функціонування овочевих господарств.

планування чисельності робітників;

розподіл їхніх обов'язків;

режим роботи;

організацію виробничих процесів;

забезпечення продуктивності праці
на всіх етапах вирощування і
реалізації продукції.

Потреба в трудових ресурсах та організація праці при вирощуванні овочевої продукції

Планування потреби в трудових ресурсах.

Визначення кількості працівників є першочерговим завданням менеджменту господарства.

При плануванні враховують кількість основних категорій працівників: агрономи, трактористи, оператори техніки, збиральники врожаю, працівники упаковки та логістики, а також сезонні робітники для пікових робіт.

Потреба у робочій силі залежить від таких факторів:

площі посівів та інтенсивності технології вирощування;

виду овочевої культури та її агротехнічних особливостей;

сезонності робіт, оскільки деякі операції (посів, прополювання, збирання врожаю) концентруються в короткі періоди;

рівня механізації та використання сучасної техніки.

Організація праці на етапі вирощування.

Для підвищення продуктивності праці важливо правильно організувати виробничий процес.

- розподіл робіт за фазами розвитку культур: підготовка ґрунту, посів, підживлення, захист рослин, полив, прополювання та догляд;

- визначення трудовитрат на одиницю площі та норм продуктивності для кожного агрооператора;

- використання системи змінної роботи та робочих бригад для рівномірного навантаження;

- забезпечення робітників засобами індивідуального захисту та комфортними умовами праці.

Організація праці на етапі збирання та переробки продукції.

Збирання врожаю овочевих культур є одним із найбільш трудомістких етапів.

- планування строків і обсягів збору врожаю з урахуванням строків стиглості;

- формування бригад збиральників з визначенням норм на зміну;

- координацію роботи з транспортними засобами для вивозу продукції;

- організацію сортування, миття, пакування та підготовки продукції до реалізації, щоб забезпечити її якість і зменшити втрати.

Трудові ресурси для реалізації продукції.

*Ефективна
овочевої продукції
участі окремої
працівників* *реалізація
потребує
категорії*

- менеджери з продажу та маркетингу організовують постачання продукції на ринок, встановлюють контакти з покупцями та контролюють логістику;

- логісти та водії відповідають за транспортування продукції, дотримання температурного режиму та строків доставки;

- працівники складів та торгових точок здійснюють приймання, зберігання та відпуск продукції.

Оптимізація трудових ресурсів.

- розраховувати оптимальну чисельність персоналу залежно від площі та технології виробництва;

- застосовувати механізацію та автоматизацію процесів для зменшення ручної праці;

- впроваджувати гнучкі графіки роботи, особливо для сезонних операцій;

- проводити навчання та підвищення кваліфікації працівників, щоб скоротити помилки та підвищити продуктивність.

Планування і організація трудових ресурсів при вирощуванні та реалізації овочевої продукції є стратегічним чинником успіху овочевого господарства.

Раціональне використання робочої сили, поєднання механізації з ручною працею, чітке розподілення обов'язків та оптимізація робочих процесів дозволяють підвищити продуктивність, знизити витрати та забезпечити стабільну якість продукції для ринку.

3.5. Планування використання техніки та енергоносіїв

Планування використання техніки та енергоносіїв при вирощуванні та реалізації овочевих культур є невід'ємною складовою ефективного управління аграрним виробництвом. Воно дозволяє забезпечити своєчасне виконання всіх агротехнічних операцій, оптимізувати витрати на паливо та електроенергію, а також підвищити продуктивність праці та якість продукції.

1. Планування використання техніки.

Основою ефективного використання техніки є складання річного та сезонного плану її застосування. Він передбачає:

- визначення кількості та типів машин і механізмів, необхідних для підготовки ґрунту, посіву, догляду за культурами, поливу, внесення добрив та ЗЗР, а також збору врожаю;
- розподіл техніки за операціями з урахуванням строків проведення робіт, їхньої тривалості та інтенсивності;
- визначення нормативів витрат палива та електроенергії для кожної машини на одиницю площі;
- планування технічного обслуговування та ремонту обладнання, що дозволяє уникнути простоїв у критичні періоди.

2. Планування використання енергоносіїв.

Енергоносії, такі як дизельне паливо, електроенергія, газ для обігріву теплиць, є одним із найзначніших чинників витрат у овочевому виробництві. Планування включає:

- розрахунок потреби в паливі для всіх видів техніки з урахуванням норм витрат на гектар;
- визначення потреби в електроенергії для насосів поливних систем, систем досвічування та обігріву;
- врахування резервів і витрат палива для уникнення простоїв у сезоні;
- оцінку можливості впровадження енергозберігаючих технологій, наприклад, використання сучасних насосів, автоматизованих систем поливу та LED-досвітки у теплицях.

3. Організація робіт з технікою та енергоносіями.

Ефективне використання техніки та енергоносіїв вимагає:

- чіткого графіку виконання всіх агротехнічних операцій;
- координації роботи трактористів, операторів поливних систем та інших працівників;
- контролю витрат палива та електроенергії, ведення обліку та аналізу ефективності використання ресурсів;
- впровадження систем диспетчеризації техніки та енергоменеджменту, що дозволяє моніторити витрати в реальному часі і своєчасно коригувати роботу.

4. Оптимізація використання техніки та енергоносіїв.

Для зниження витрат і підвищення ефективності господарства застосовуються:

- механізація всіх трудомістких операцій та мінімізація ручної праці;

- використання високопродуктивної техніки та багатофункціональних агрегатів;

- планування роботи техніки відповідно до оптимальних строків обробітку ґрунту та посіву, що зменшує енергозатрати;

- впровадження сучасних систем автоматичного поливу та підживлення, які економлять воду та електроенергію.

Планування використання техніки та енергоносіїв є ключовим чинником економічної ефективності овочевого господарства. Раціональне використання машин, обладнання та енергетичних ресурсів забезпечує своєчасне виконання всіх агротехнічних операцій, зменшує витрати виробництва та підвищує якість овочевої продукції на етапі вирощування і реалізації.

3.6. Складання бюджетів культур

Складання бюджетів овочевих культур є важливим етапом фінансового планування аграрного підприємства і дозволяє оцінити економічну ефективність вирощування кожної культури, передбачити витрати та доходи, а також оптимізувати розподіл ресурсів.

Бюджет виступає як інструмент прогнозування, який забезпечує баланс між собівартістю виробництва та очікуваним доходом від реалізації продукції.

- 1. Мета складання бюджету.** Головна мета бюджету полягає у визначенні фінансових потреб для вирощування конкретної овочевої культури та оцінці її рентабельності.

Складання бюджету дозволяє:

прогнозувати витрати на насіння, добрива, ЗЗР, паливо, електроенергію та оплату праці;

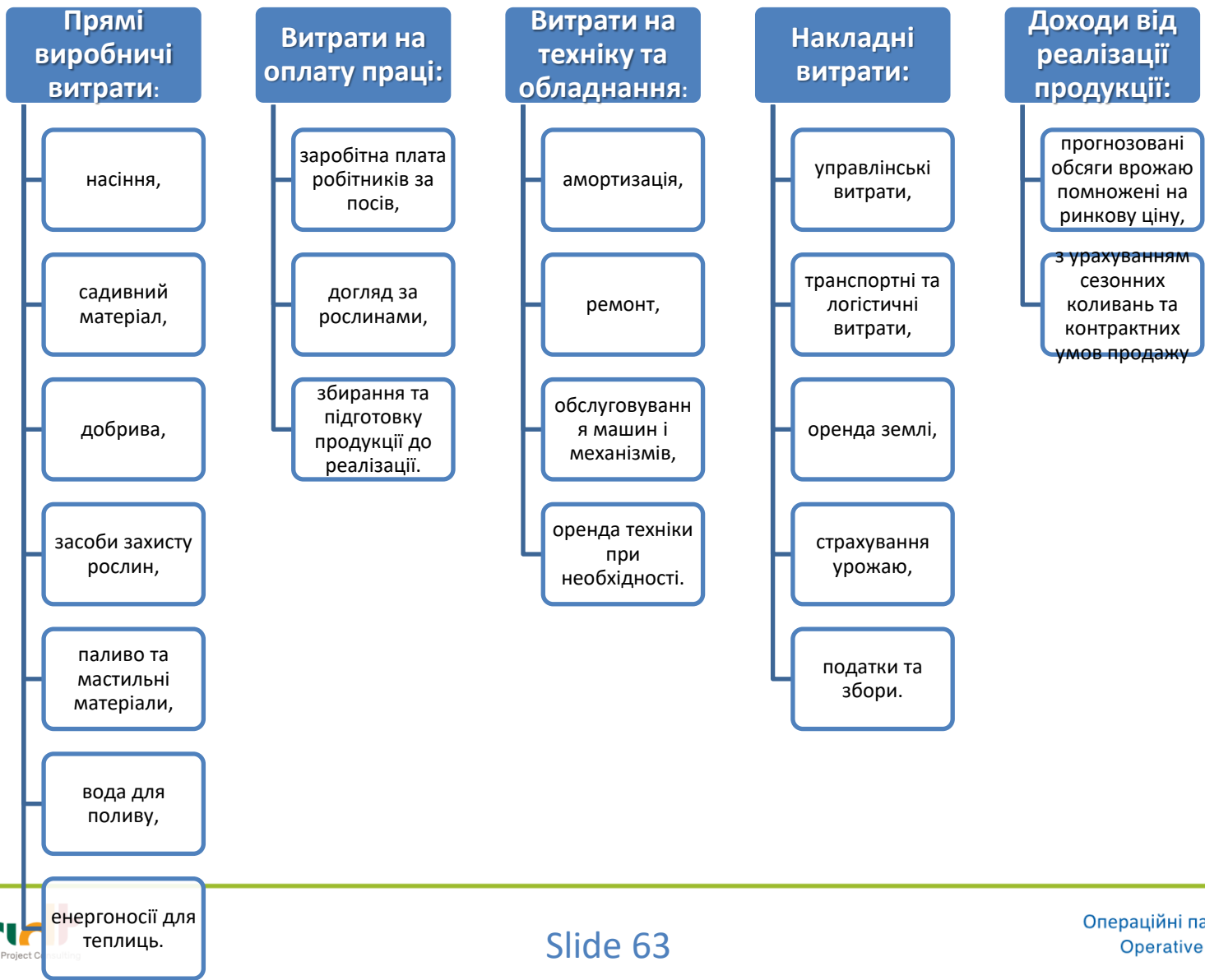
розрахувати очікувану урожайність і доходи від реалізації продукції;

визначити собівартість одиниці продукції та порівняти її з ринковою ціною;

оцінити ризики, пов'язані з коливанням цін на ресурси та продукцію;

планувати інвестиції та залучення кредитних або власних коштів.

Основні складові бюджету.

Складання бюджету овочевих культур передбачає включення таких статей витрат і доходів

3. Методика складання бюджету.

**Процес
складання
бюджету
включає
кілька етапів:**

- визначення площі під кожен культуру та очікуваної врожайності;
- розрахунок витрат на одиницю площі та їх сумування для всієї посівної площі;
- визначення вартості реалізованої продукції на основі прогнозованої врожайності та ринкової ціни;
- визначення рентабельності культури як співвідношення прибутку до витрат;
- аналіз чутливості бюджету до зміни ціни продукції, витрат на ресурси або врожайності.

4. Використання бюджету в управлінні господарством.

**Бюджет
служить
основою для
управлінських
рішень:**

- оптимізації структури посівів та обсягів виробництва;
- планування закупівель ресурсів і фінансування операцій;
- контролю витрат у процесі виробництва та зменшення втрат;
- обґрунтування економічної доцільності впровадження нових технологій або інвестицій у техніку та обладнання.

Складання бюджетів овочевих культур є ключовим інструментом економічного планування, що дозволяє забезпечити прозоре та ефективне використання ресурсів, прогнозувати фінансові результати та підвищувати рентабельність виробництва.

Бюджет забезпечує стратегічне і оперативне управління господарством, допомагаючи своєчасно реагувати на зміни ринку та оптимізувати витрати на всіх етапах вирощування та реалізації овочевої продукції.

3.7. Формування виробничої програми овочевого підприємства

Формування виробничої програми овочевого підприємства є ключовим етапом стратегічного та оперативного планування, оскільки саме виробнича програма визначає обсяги і структуру виробництва, черговість агротехнічних заходів, розподіл ресурсів та фінансове планування. Вона є основою для забезпечення ефективної роботи підприємства та досягнення поставлених економічних цілей.

1. Мета формування виробничої програми. Основною метою виробничої програми є оптимізація структури посівів і обсягів вирощуваних овочевих культур з урахуванням ринкових потреб, ресурсної бази підприємства, агрономічних особливостей культур та економічної доцільності.

Формування програми дозволяє:

- забезпечити баланс між попитом і пропозицією продукції на ринку;
- оптимізувати використання сільськогосподарських угідь, техніки та трудових ресурсів;
- планувати закупівлю матеріалів і ресурсів;
- прогнозувати фінансові результати та оцінювати рентабельність кожної культури;
- зменшити ризики виробничих і економічних втрат.

2. Основні етапи формування виробничої програми:

Етапи формування виробничої програми:

Аналіз ринку та попиту на продукцію.

Перед складанням програми необхідно дослідити ринкові тенденції, визначити потребу в конкретних овочевих культурах, їх сезонність, цінові коливання та кон'юнктуру ринку. Це дозволяє обрати пріоритетні культури, на яких підприємство зможе отримати максимальний прибуток.

Визначення агротехнічних обмежень.

Кожна культура має свої особливості вирощування, включаючи сівозміну, вимоги до ґрунту, потребу у вологі, добривах і ЗЗР. Виробнича програма повинна враховувати ці обмеження, щоб уникнути перевантаження земель і забезпечити оптимальні умови для росту та розвитку рослин.

2.3. Розподіл посівних площ.

На основі аналізу ринку та агротехнічних особливостей здійснюється розподіл земельних ресурсів між культурами.

При цьому враховується:

- - рентабельність кожної культури;
- - історія врожайності на конкретних ділянках;
- - планова потреба у продукції для реалізації та переробки;
- - сівозмінні обмеження та ротація культур.

2.4 Планування черговості агротехнічних операцій.

Виробнича програма включає графік виконання агротехнічних операцій:

- оранка,
- культивування,
- посів,
- внесення добрив,
- захист рослин,
- полив,
- збирання врожаю.

Це дозволяє уникнути перевантаження техніки та персоналу, раціонально використовувати ресурси та забезпечити своєчасне виконання всіх технологічних процесів.

2.5 Планування ресурсів і фінансів.

Формування програми передбачає розрахунок потреби в насінні, добривах, ЗЗР, воді, паливі, енергоносіях та трудових ресурсах.

На основі цих даних складаються бюджети, планується закупівля матеріалів та оцінюються фінансові потреби підприємства.

2.6 Врахування сезонних і ризикових факторів.

Програма повинна передбачати можливість коригування у випадку несприятливих погодних умов, хвороб рослин, шкідників, коливань цін на продукцію або ресурси.

Це забезпечує стійкість виробничого процесу та зменшує фінансові ризики.

Роль виробничої програми у діяльності підприємства

Виробнича програма виступає стратегічним і оперативним інструментом управління, який дозволяє:

- ефективно розподіляти посівні площі та ресурси;

- планувати витрати і доходи, оцінювати рентабельність виробництва;

- координувати роботу агрономів, технологів, персоналу та бухгалтерії;

- забезпечувати стабільну реалізацію продукції на ринку та підвищувати конкурентоспроможність підприємства.

Формування виробничої програми овочевого підприємства є комплексним процесом, який поєднує аналіз ринку, планування ресурсів, розподіл посівних площ та організацію технологічних процесів.

Правильне формування програми дозволяє досягти ефективного використання ресурсів, підвищити врожайність та рентабельність виробництва, а також забезпечити стабільність підприємства на ринку овочевої продукції.

Дякуємо за увагу!